

דכא³, אנ"כ, וכיון דכתיב דכא באלף סברו דקושטא דמילתא הוא באלף, והכי נמי כתב רד"ק בספר השרשים⁴, וברובא דרובא דספרי קושטאנדינא באלף כתיב, לצפרא אזילנא תמן ואחור קמאי גופא דעובדא, ואמינא להו מאן הוה ספרא דכתיב הני ספרי דאורייתא דהו בחורטא קיוואי, ואמרו די גברא די שמיה החכם הרי"ט בר יקר כתב יתיה, ואמינא גברא דוקנא הוא וודאי דאיהו ידע במיליה ולא כתיב אי לא דייק. ובדיקנא בתרי ספרי דכתב אבא מארי זלה"ה ובתרוייהו כתיב דכה בה"א, והא ודאי נמי לא הוה מילתא באקראי בעלמא, והשתא צריך למשקל ולמיטרי הי מינייהו עדיף למסמך עלייהו.

איברא דאע"ג דברובא דספרי דוקני דגליפן, ואינון תלת עשר דבדיקנא כי מדרשא דגבר בגוברין הח"ר שלמה ה' מובחר נר"ו, כל חד וחד מדפוסא דאתחלף דין לדין, בכולהו אשכחנא דכא באלף, אפילו הכי אמינא דקושטא דמילתא בה"א צריך דכה דאורייתא, דאי תימא משום הא דכתיבנא בשמא דמסורתא, ליכא מהתם ראיא דלא נחית למימר אלא מנינא דאיכא תלת, אורייתא נביאי וכתובי, אבל לא נחית אי הוי באלף או בהא, ואי משום דכתיבי כולהו באלף לית לן בה, וכ"ש דאשכחן מסורא אחריית דמייתי לה בספר קרית ספר⁵ לרב מהר"ר מנחם לבית מאיר, דכתב דכא תלתא, תרין באל"ף וחד בה"א, דהא קאמר בהדיא דלאו כולהו כתיבי כחדא באל"ף, אבל אכתי לא משמע לן בהדיא הי מינייהו בה"א, דאורייתא או דנביאי או דכתובי.

ברם אתא לידן ספרא דמסורת סייג לתורה⁶, לרבא דעמיה הר"מ ז"ל דכתב הכי, ודין לישנא בסדרא דכי תצא לא יבא פצוע דכא, ברובא דנסחי דייקי ה"א כתיב בסופא דתיבותא, ומסורתא דמסיר עליה תלתא תרין כתיבי באלף וחד בה"א, וסימנך פצוע דכא ואת דכא ושפל רוח תשב אנוש עד דכא, ומציעא בה"א מכלל דאורייתא באלף, טעותא דספרי הוא ומסורתא לאו מציעא קאמר אלא פציעה, והיינו הך דאורייתא דכתיב גבי פצוע, וספרא הוא דאשתבש ביה, והכי נמי מסתברא דהא כולהו נסחי דייקי ואת דכא ושפל רוח באלף כתיב, ואי מציעא כתיב ה"א הי מינייהו מציעא את דכא ושפל רוח בכולהו נסחי אלף כתיב, אלא ודאי כדאמרן ואשכחן מסורתא דייקא אחריית

וגופו משועבד קנוי בע"כ, ואין בידו לגרוע מפדיונו ולצאת, דמהאי טעמא אמרינן⁴⁶ פועל חוזר בו אפילו בחצי היום, דכתיב⁴⁷ כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, אלמא כל שאין בידו לחזור בו עבד מקרי, וכיון דמקרי עבד שייך ביה שפיר לשון שחרור, שאין לשון שחרור אלא דרור שיהיה שליט בעצמו, וכן אמרו⁴⁸ גופו של גט שחרור הרי אתה בן חורין וכו', ומכאן תשובה להחכם הפוסק חביבי נר"ו, שאמר שהבעל אינו יכול למכור או ליתן זכותו לאשה והיא תשחררו, דפירות דבר שב"ל נינהו ולא מקרי וכו', וגם אם יכתוב האיש לאשה דין ודברים אין לי בו ובפירותיו עד עולם, כשקנו מידו מהני אף בנשואה, ואין לחוש למה שכתב הטור דלא נהירא להרא"ש, דמוכח בהדיא דהרא"ש לא פליג, אדרבא ותו דלשון הקנאה גמורה לית דחשבה כלל, ויכול הוא לפרש הקנאה בלא שום שיור אף מפירי פירות עד עולם, ולכך בכל ענין כשר בין שישחררו שניהם כאחד, בין שיתננו האיש לאשה והיא תשחררהו, בין שתקנו האשה לאיש והוא ישחררו, כמו שפסק החכם המורה לצדקה, יפה דן ויפה זיכה. הצעיר בישראל יוסף בכמה"ר משה מטרני זלה"ה

סימן כז

הלכות ספר תורה

הא שתא הכא בחורטא קיוואי הוה עובדא, ביומא דשבתא דפרשתא דכי תצא, כד מטא שלוחא לצבורא (לכי) [לא] יבא פצוע דכא¹, אשכח דהוה כתיב דכה בה"א בסופא דתיבותא, וסבר דהוה טעותא דספרא דהוה צריך למכתב דכא באלף, ולפום כך אצריך למיפק ספרא אוחרא ואסכימו על ידיה הני רבנן דיתבין בגו כנישתא, ואפיקו ספרא תניין וביה נמי אשכחו דכה בה"א, ואפיקו ספרא אוריין תליתאי וביה נמי הוה כתיב דכה בה"א, עד דלא אשתאר ספרא אוחרא למיבדק יתיה, ואשלימו סדרא בספרא תלתא. בתר דמצלו שדרו למיבדק ספרי דאורייתא דאית באתר דסמין ליה, ואשכחו בהון דאיכא הכי ואיכא הכי, ואזלו לאסתכולי בספרי דמסורתא רבתא ואשכחו דכתיב בה הכי, דכא תלתא זימנא כתיב, פצוע דכא, ואת דכא ושפל רוח², תשב אנוש עד

3 תהילים צ, ג.

4 וכן בספר השרשים לר' יונה אבן נגאח כתב דכא באלף אך

המגיה שם כתב וצ"ל דכה בהא.

5 קרית ספר ח"ב דף צג, ב.

6 ספר מסורת סייג לתורה אות ד.

47 ויקרא כה, נה.

46 ב"ק קטז, ב.

48 גיטין פה, ב.

1 דברים כג, ב, וראה בספר תורת יוסף שהסביר מה הקשר בג' שבמסרה.

2 ישעיה נז, טו.

דהרמ"ה דהוה רבא דאורייתא כתב לעכובא, דכתבינן ליה בה"א, ואיכא מסורתא דמסייע ליה וכולהו ספרי ספרד, אלא דלא אתברירא לן הא בהדיא, כיון דאיכא מסורתא אחרית, אע"ג דכתב הרמ"ה דמשבשתא היא. ורד"ק דכתב באלף ורובא דספרי דאורייתא ובדפוסים כתיב באל"ף, ולית אנן כדאין למיפסל יתהון, עד דליתי אליהו ויימר לן קושטא דמילתא, אלא דבין הכי ובין הכי לכתחילה כהרמ"ה עבדינן למכתב ולמקרי כדאמרן¹³.

נאם זעירא דזעירי כתותי מכתת שעוריה הצעיר יהושע רפאל בנבנישתי.

נ"ב וספר קדמון מכתבת יד מוגה בתכלית האפשר, אשר נמצא בבית אצל הנדיב הנשגב החכם כמו"ה אברהם אלגזי זל"ה, הנה ביד בנו יצ"ו מצאתי כתוב דכה באורייתא בה"א בסוף תיבה, ודנביאי ודכתובי באלף. וכיון אל האמת.

סימן כח

שאלה עיר שמיום היוסדה היתה של חכמים ושל סופרים, ומימי עולם ושנים קדמוניות רבי העיר ההיא הקדושים אשר בארץ המה, היו הם נוהגים בכל שנה ושנה בחדש אחד בשנה, להתקבץ בבית הכנסת אחד עם כל דייני הקהילות אשר בעיר וגביריה, לפקח על עסקי העיר ההיא בענין המיסים והארנוניות ותמידין וצדקות, וההטלות שמטילין המעריכין על הנערכים מענין נדבת א", ופדין שבויים ות"ת ות"ח העוברים ושבים, וכל צרכי הרבים כדרך כל מקומות של ישראל, לחשוב חשבונות של מצוה ולכוין חשבונות אנשי העיר, מי הוא ... וכן הקצבה שקצבו עליו ומי הוא אשר נתן יותר מכדי קצבתו, ואיזו קהלה לא נתנה בשלמות קצבתה, ואיזו קהלה נתנה יותר מכדי קצבתה, לבל יהיו אלו מאלו עשוקים, או עושקים אלו את אלו, ובכן כל העם על מקומו יבא בשלום.

הנה עתה מחדש יש מי שקורא תגר על המנהג הזה, לומר שהוא מנהג בטעות לחשוב חשבונות בבית הכנסת, ואף כי יש בהם צד מצוה. ויש אומרים חס להו לאבותנו הקדושים אנשי השם, רבני העיר וסופריה הקדמונים, אשר קטנם עבה ממתננו להקל במנהגם ולזלזל בכבודם, ולומר עיר גדולה של

דמסור עליה תלתא, חד כתיב ה"א ותריין אלף, דאורייתא בה"א. ומסורתא אחריתי דכתב דכולהו כתיבי אלף שבושא הוא ע"כ. הא קמן דהרמ"ה דגברא רבה הוא, וכל דמיטמרן בענינא דמסורתא ליה גליין, כתב בהדיא דאורייתא בה"א, ומסורתא אחריתי דמסייע ליה בודאי כותיה נקטינן⁷.

ותו דבעל קרית ספר ומהר"ם מרוטנברק ז"ל, דאינהו נמי איטפלו בחכמתא דמסורתא, לא פליגי עליה ולא אדכרו כלום, שמא סבירא להו דהכי הוא קושטא דמילתא ולא דייק למדכריה.

ובר מן דין חזינא להר"ר מנחם די לונזאנו⁸ ז"ל דכתב הכי, פצוע דכה בכל ספרי ספרד בה"א בסוף תיבה ע"כ. הא ודאי ידע לן⁹ דבכל דוכתא דאיכא חילופי דנסחי, ספרי ספרד עבדינן עיקרא דהוה בקיאי בהכי, וכדכתב הראב"ד¹⁰ בשלהי פרקא קמא דברכות, גבי פתח בדשכרא וסיים בדחמרא, על גירסא חדא ודין לישניה, ואם נראית בגירסא זו קצת דוחק טוב להעמידה, כי נוסחא ספרדית היא ע"כ. בהדיא משמע דאפילו דאיכא ספיקא פורתא עבדינן כותה דנסחא דספרד, והכי נמי כתב הרמב"ן¹¹ ז"ל בפרק הרואה על משנה דקנה כלים חדשים, וקאמר בגמ' דאי קנה וחזר וקנה וכו', ובעל המאור תפיס עיקר גרסא חדא ואשיג עליה, ספרי ספרד יותר נאמנים מספרינו ע"כ. והא הני אשלי רברבי אמרי דנסחא דספרד צריך למסמך עלה, וטעמא דמילתא דהנהו ספרי בדיק להון בן אשר, ותקין בהו כל טעותא מחסר ויתיר או חליף, על פומא דמסורתא דאיהי הלכה למשה מסיני, ולכך סמכינן עליה דבן אשר הבקיא טובא באלין ענינא, וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ח¹² דהלכות ס"ת וז"ל, וספר שסמכנו בו לכתוב ממנו הוא אותו ספר כולל כל העשרים וארבע, שישנו היום במצרים והוא הגהת בן אשר, ועליו ראוי לסמוך וכו' ע"כ. ילפינן מיניה דהגהת בן אשר היא בת סמכא ועליה סמכינן, דכיון דנסחת ספרד דבן אשר היא. וכתבין הראב"ד והרמב"ן בהדיא דעלה צריך למסמך, ובכולהו ספרי דספרא דכה בה"א כתיב, הכי כתבינן לכתחילה, ואי הוו קמן תרי ספרי חד בה"א וחד באל"ף, ליכא ספיקא דבהא דכתיב בה"א סליק סדרא בצבורא, ולית דא צריכא רבי.

והוה נמי אפשר למימר, דפסלינן ספרא דכתיב באל"ף למיקרי ביה סדרא דצבורא עד דמיתקן, כיון

7 ראה שו"ת מהר"י טיאטאצאק סי' טו.

8 בספר אור תורה דף כד, ב מתוך ספר שתי ידות. וכתב ותמהתי על המאירי שלא הזכירו אבל בס' קדמונים מצאתי דכא באלף ובכ' מהם מסורת בהדיא ג' וכתבי באלף ע"כ.

9 בהקדמה לספר הג"ל.

10 השגות הראב"ד דף ו, ב ובפסחים.

11 בספר מלחמות ברכות מד, א.

12 הל' ד.

13 ועיין שו"ת בעי חיי יור"ד סי' רלג שכתב תשובה בשנת תכ"ח וציין אח"כ באו לידי תשובות מכ"י מהרב המובהק אחי כמוהר"ר יהושע בנבנשת ז"ל, וציין לתשובת רבנו זו.